

EVLYA ÇELEBİ’NİN SEYAHATNÂMESİ’NDE ADANA’DAKİ ESERLER

Ayşe ERSAY YÜKSEL*

Özet

XVII. yüzyılın en önemli seyyah ve entelektüellerinden olan Evliyâ Çelebi’nin Seyâhatnâme’si, yaşadığı devirde Osmanlı toplumunun ve dahi dolaştığı yerlerdeki farklı toplumların soyut ya da somut kültür varlıkları ile ilgili detaylı bilgiler veren önemli bir kaynak olma özelliğini korumaktadır. Zanaatkâr ve iyi eğitilmiş bir babanın çocuğu olarak estetik duygusun derin olduğunu anladığımız Evliyâ Çelebi, bu vesile ile nitelikli bir sanatsal ve mimarî bilgiye sahip olarak Seyâhatnâme’sinde değindiği tarihî eserlerin tasvirinde güçlü betimlemeler yapabilmiş ve mimari terminolojiyi ustalıkla kullanabilmiştir.

1671’de hac yolculuğu vesilesi ile şehre gelen Evliyâ Çelebi, Adana’da yetmiş mescit bulunduğunu, bunların beşinin Cuma Cami olduğunu belirttikten sonra ise Eski Cami ve Ramazânođlu Cami’leri hakkında daha detaylı malumat vermiş, Cafer Paşa Cami, Hasan Ağa Cami ve Zevcîođlu el-Hac Mustafa (Kemeraltı) Cami’lerini de ismen zikretmiştir. Ayrıca Adana’daki medrese, dâr u’l-kurrâ, dârü'l-hadîs, mektep, hamam, han, tekke, imaret, çeşme ve köprü gibi yapı türlerinin sayısını da belirtmiştir. Bildirimizin önemi, Adana’nın mimarisindeki özgün yapısından ve Evliyâ Çelebi’nin Seyâhatnâme’sinin diğer konular gibi Adana’daki mimari eserleri de üslubunca ele alış biçiminden, özellikle de ele aldığı eserleri betimlemedeki isabetinden kaynaklanmaktadır. Makalede Evliyâ’nın verdiği bilgileri kritik etmek için başta arşiv kayıtları olmak üzere kaynak eserlere ve eserlerin günümüzdeki durumuna başvurulmuştur. Böylece Seyâhatnâme’de yer alan bilgi-

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Sanatları Tarihi Anabilim Dalı, e-mail: ayseersay@hotmail.com, aersay@ankara.edu.tr.

17. Yüzyılda Adana’da var olan medrese sayısı bilgilerimizin çok üstündedir. Aynı şekilde Evliyâ, pek çok yerde Seyhan Nehri’ne Ceyhan Nehri demiştir. Ayrıca İrmak Hamamı (Eski Hamam) ile Paşa Hamamı (Yeni Hamam)’nın yerlerini ters olarak vermiştir.

Tüm bu verilerden hareketle Evliyâ Çelebi’nin Seyahâtnamesi’nin 9. Cildinde geçen Adana bahsinde mimari yapılar hakkında verdiği bilgiler tutarlı ve belgesel niteliktedir. Bu nedenlerden hareketle, netice olarak Adana şehrini konu edinen sanat tarihi ve mimarlık tarihi araştırmalarında Evliyâ’nın kaynak olarak kullanılabilceği söylenebilir.

KAYNAKÇALAR

- ALKAN, Mustafa, *Adana Vakıfları, İnsan, Vakıf ve Şehir*, TTK Yayınları, Ankara, 2014.
- ÇAĞMAN, Filiz, “*Bihzâd*”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.6, İstanbul, 1992, s.147-149.
- ÇAM, Nusret, *Ramazanoğulları Beyliği Mimârî Eserleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1980.
- ÇAM, Nusret, *Adana’da Türk Kültür Varlıkları*, TTK Yayınları, Ankara, 2010.
- DANKOFF, Robert, *Seyyâh-ı Âlem Evliyâ Çelebi’nin Dünyaya Bakışı*, (Çev. M. Günay), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 40.
- ERDEM, Sargon, “Adana” *TDV İslam Ansiklopedisi*, cilt: 1, İstanbul, 1988, s.348-349.
- EVLİYÂ ÇELEBİ, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi* (9. cilt), Haz.: Y. Dağlı - S. A. Kahraman - R. Dankoff, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005.
- EVLİYÂ ÇELEBİ, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*: (9. Cilt, 1. Kitap), Haz. S. A. Kahraman - Y. Dağlı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, “Adana”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, cilt:1, İstanbul, 1988, s.349-352.
- KUBAN, Doğan, “*Geleneksel Türk Kültüründe Nesnelere Dünyasına Bakış*”, *Boyut Dergisi*, 3/21, Ankara, Mart 1984.
- KURT, Yılmaz, *XVI. Yüzyıl Adana Tarihi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 192.
- KURT, Yılmaz, *Çukurova Tarihinin Kaynakları*, TTK Yayınları, 2004, Ankara.
- ORHONLU Cengiz, “*Mesleki Bir Kuruluş Olarak Kaldırmıcılık ve Osmanlı Şehir Yolları Hakkında Bazı Düşünceler*”, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Şehircilik ve Ulaşım Üzerine Araştırmalar*, İzmir, 1984, s. 27-66.
- PALA, İskender, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1990.
- Saban, Duygu F. “*XVI. Yüzyılda Adana Kentinin Fiziksel Yapısına Dair Bulgular*” *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 15, Sayı 3 (Arkeoloji Özel Sayısı), 2006, s.161-182.
- TEZCAN, Nuran, “*Evliyâ Çelebi’nin Belgesel izleri*”, *1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi*, İstanbul, 2012/12, s. 38-42.
- YAVUZ, Hilmi “*Evliyâ Çelebi Rasyonalite ve “Masal Uydurma İşlevi” Üzerine Notlar*”, *1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi*, İstanbul, 2012/12, s. 16-18.
- RAMAZANOĞLU, Gözde, “*Adana’da Roma Dönemi Köprüsü: Taşköprü*”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 18, Sayı 1, 2009, s.305-322.
- SEVGİN, Nazmi, *Anadolu Kaleleri*, cilt.1, İstanbul, 1960.
- SÜMER, Faruk, “*Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar; (Fetihten 16. Yüzyılın II. Yarısına Kadar)*”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, cilt:1, sayı:1,s. 1-113, Ankara, 1964.
- UYSAL, A. O., *Adana Ulu Camii, Vakıflar Dergisi, sayı XIX*, Ankara, 1985, s. 277-284.